

УДК: 351.72:338.43

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Карпенко Н.Г. – здобувач, Полтавська ДАА

Постановка проблеми. Сільське господарство як України, так і регіону отримує значну бюджетну підтримку від держави у вигляді бюджетних та податкових надходжень. Проте обсяг загальної підтримки є значно вищим для України, оскільки значні нефіскальні заходи також надають вигоду вітчизняним аграрним виробникам. Високі імпортні тарифи захищають вітчизняних виробників від іноземних конкурентів. Держава здійснює перерозподіл видатків за бюджетною програмою в розрізі економічної класифікації в межах загального обсягу її бюджетних призначень окремо по загальному та спеціальному фондах державного бюджету. Необхідною передумовою ефективної діяльності вітчизняних аграрних підприємств у системі світового господарства є державна фінансова підтримка сільськогосподарського виробництва.

Стан вивчення проблеми. Дослідженню теоретичних і практичних питань бюджетної підтримки сільськогосподарського виробництва приділяли значну увагу багато вітчизняних вчених, такі як: В.Г. Андрійчук, В.Алексійчук, М.Берков, П.Гайдуцький, О.С. Гуменюк, М.Дем'яненко, О.Дзюблюк, П.Лайко, Ю.Луценко, М.Малік, О.Непочатенко, С.Колотуха, М.Корецький, П.Т. Саблук, С.Мочерний, А.Поддєрьогін та ін.

Завдання і методика досліджень. Головна мета дослідження полягає в теоретичному, методологічному обґрунтуванні ефективного механізму та інструментів соціально-економічного регулювання державою бюджетної підтримки на всіх рівнях сільськогосподарського виробництва.

Результати досліджень. Одним із напрямів бюджетної підтримки сільського господарства у розвинутих країнах є надання субсидій та дотацій безпосередньо товаровиробникам. Так, середня загальна сума таких субсидій у США становить 20% вартості сільськогосподарської продукції країни, у Канаді – 25%, Швейцарії – 50%, Фінляндії – 65%, Норвегії – 75%, Японії – 80% [2].

Підтримка сільськогосподарських товаровиробників в Україні шляхом надання субсидій та дотацій передбачена Законом «Про державну підтримку сільського господарства України». Так, ст. 13 даного Закону визначені режим кредитної субсидії, суб'єкти та об'єкти, розмір кредитної субсидії, цільове використання цих коштів, контроль за цільовим їх використанням та інші положення. Відповідно до ст. 15 цього Закону при плануванні витрат державного бюджету на черговий рік Кабмін України передбачає статтю видатків на надання дотацій виробникам продукції тваринництва.

При виплаті дотацій ставиться мета – відшкодування витрат, що не покриваються з об'єктивних причин реалізаційними цінами на продукцію, а при виплаті компенсацій – забезпечення мінімально достатнього рівня ефективного

використання окремих засобів виробництва, дорожчання яких випереджає підвищення цін на сільськогосподарську продукцію. Напрямами державного регулювання агропромислового виробництва у формі дотацій і компенсацій є: дотування виробництва продукції тваринництва; дотування племінного тваринництва, елітного насінництва, виробництва гібридного насіння кукурудзи, соняшнику і цукрового буряку; компенсація частини витрат на придбання палива і змащувальних матеріалів, мінеральних добрив і засобів захисту рослин.

Хотілося б відзначити, що дотаційна підтримка є важливим елементом стимулювання розвитку аграрного виробництва. На жаль, наявна система дотаційних і компенсаційних виплат не створює стимулів для ефективної діяльності підприємств. У даний час на практиці переважає компенсаційно-витратний підхід до розподілу фінансових ресурсів, які надаються аграрній галузі. У результаті виходить, що господарства, які неефективно використовують ресурси, як правило, одержують великі розміри дотацій і навпаки. Природно, це не сприяє економічній зацікавленості товаровиробників у нарощуванні виробництва і зниженні витрат.

На сьогоднішній день проблема полягає у тому, що з усієї суми дотацій і компенсацій, які виплачуються сільськогосподарським товаровиробникам, суттєва їх частина безпосередньо не залежить від результатів господарської діяльності підприємств. До них відносяться різні види дотацій і компенсацій витрат сільськогосподарських підприємств на споживання енергетичних ресурсів, мінеральних добрив, корми тощо. До того ж застосування фіксованих нормативів не враховує розділення підприємств по рівню витрати ресурсів на виробництво одиниці продукції. Тим самим нерідко покриваються наднормативні витрати, а то і просто безгосподарність підприємств, що в цілому приводить до зниження зацікавленості в раціональній організації виробництва.

Достатньо актуальною сьогодні є проблема реалізації високоякісної продукції, оскільки стимулювання підвищення якості сільгосппродукції через механізм дотування не розроблений. Якщо раніше за молоко підвищеної жирності і худобу більшої ваги ставки дотацій підвищувалися, то зараз цього не відбувається. Не зовсім ефективним підходом до дотування є використання в якості критерію розподілу грошових коштів таких показників, як поголів'я худоби, об'єм виробленої продукції тощо. До недоліків слід віднести те, що вони практично не враховують ринкову кон'юнктуру і її вплив на формування фінансових результатів роботи підприємств. У результаті ці підходи не відповідають сучасному етапу розвитку сільського господарства.

Подолання цих негативних явищ можливе, якщо дотування здійснюватиметься по критеріях, пов'язаних з фінансовими результатами діяльності товаровиробників, і буде направлено на підвищення ефективності виробництва.

Керівники господарств в цих умовах не в змозі спрогнозувати розміри і спрямованість дотацій і компенсацій, врахувати наперед їх вплив на прибуток і інші показники ефективності господарств. Дотації і компенсації, з одного боку, є важелями державного регулювання сільського господарства в масштабі країни, області, з другого боку повинні бути й економічним важелем для кожного конкретного господарства. Дотації на продукцію і компенсації

підвищених витрат, є однією з форм економічної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Де ефективність використання ресурсів можна оцінити такими показниками: собівартість, ціна продукції, рентабельність виробництва, прибуток.

Собівартість продукції є класичним вартісним показником, залежним від сумарних витрат виробництва, але має істотний недолік – відсутність безпосереднього зв'язку з ринком.

Ціна залежить від попиту і пропозиції на ринку виробленої продукції, але водночас це ще і показник рівня державного регулювання економічного механізму. Тому ціна фактично не залежить від реальних витрат виробництва, і не може бути вибрана як показник їх раціонального використання.

Рентабельність R_i визначається відношенням прибутку Π_i до собівартості C_i :

$$R_i = \frac{\Pi_i}{C_i} = \frac{(C_i - C_i) \times N_i}{N_i \times C_i} = \frac{C_i - C_i}{C_i}, \quad (1)$$

де Π_i , C_i – відповідно ціна і собівартість одиниці i -тої продукції;

N_i – кількість виробленої i -тої продукції.

Рентабельність виробництва є величиною безрозмірної і не залежить від кількості виробленої продукції.

Прибуток враховує раціональне використання господарських ресурсів (через собівартість продукції і кількість товарної продукції). Ця обставина дозволяє використовувати його не тільки як показник оптимального планування виробництва, але і як критерій для розподілу дотацій:

$$\Pi_i = (C_i - C_i) \times N_i. \quad (2)$$

Для того, щоб цей прибуток був максимальним з урахуванням дотацій, необхідно розглянути витрати на виробництво сільськогосподарської продукції. Проведений нами ретельний аналіз всіх елементів витрат на виробництво сільгосппродукції, свідчить, що основну масу витрат виробництва складають матеріальні витрати. З них найменше залежними від діяльності господарств є витрати на насіння і посадковий матеріал; корма; мінеральні добрива; нафтопродукти; електроенергію; паливо; поліпшення земель. На нашу думку, цей висновок не суперечить офіційно прийнятій системі розподілу дотацій і компенсацій по витратах виробництва.

У ході проведених нами досліджень ми дійшли до висновку: щоб оптимально розподілити дотації і компенсації по напрямках, при відповідному їх рівні, і забезпечити їх максимальну віддачу і ефективність, аграрним підприємствам необхідно дотримуватись наших пропозицій, які полягають у:

1. Зважаючи на тривалість циклу сільськогосподарського виробництва його регулювання шляхом призначення дотацій і компенсацій за підсумками роботи за рік має великий коефіцієнт «запізнювання управляючого сигналу», тобто цей сигнал вже не впливає на виробництво поточного року.

2. Відповідно до принципів оптимального управління регулююча дія повинна бути розподілена за часом по всьому циклу виробництва, тим самим буде одержаний більший ефект від регулювання.

3. Необхідно планувати дотації і компенсації завчасно, з урахуванням прогнозування і планування сільськогосподарського виробництва по окремих видах продукції.

4. Необхідно визначати пороговий рівень дотацій і компенсацій. Який визначається, виходячи з чутливості моделі. Якщо рівень дотацій і компенсацій буде знижуватися кожного року, це значить, що модель чутлива до цього значення. Зниження дотацій і компенсацій повинно відбуватися за рахунок збільшення прибутку в тих господарствах, де вони були одержані.

5. Планувати розподіл дотацій і компенсацій слід з урахуванням прибутковості господарств. Якщо рентабельність господарств вища 30,0 % (необхідний мінімальний рівень для ведення розширеного виробництва), то дотації і компенсації в ці господарства розподіляти не доцільно, оскільки там справляються і своїми силами.

6. Остаточний розрахунок дотацій і компенсацій потрібно робити після реалізації продукції (в кінці року) і тим господарствам, які не виконали свої плани, але їм вже видавалися дотації і компенсації. При цьому слід коректувати суми, що залишилися. Пропонована модель забезпечить абсолютну прозорість дотацій і компенсацій.

З урахуванням викладеного, загальна модель регулювання виробництва сільськогосподарської продукції як модель управління має вигляд, представлений на рис. 1.

Вирішення задачі здійснюється в три етапи.

I етап – вирішення задачі планування виробництва в реальних умовах (або на прогнозованій період), що склалися, і оцінка ефективності такого виробництва. На цьому етапі ухвалюється рішення про те, які галузі і види продукції потребують дотацій і компенсацій, виходячи з ринкових цін на продукцію, що склалися.

II етап – оцінка рівня ефективності виробництва при системі розподілу дотацій і компенсацій і з урахуванням умов першого етапу. Даний етап необхідний для оцінки ефективності запропонованого засобу розподілу дотацій і компенсацій шляхом порівняння його з системою розподілу, що склалася, по сумарному прибутку, яку отримав регіон, область або район, який досліджували.

III етап – вирішення задачі оптимального розподілу дотацій і компенсацій з урахуванням умов і початкових даних першого етапу. На цьому етапі можна вирішувати два типи задач: виходячи із заданого рівня дотацій і компенсацій, розподілити їх так, щоб одержати максимальний прибуток; виходячи із заданого рівня прибутку і передбаченої системи розподілу дотацій і компенсацій, можна одержати необхідну суму (рівень) дотацій і компенсацій. Окремим випадком цієї задачі є отримання необхідної суми дотацій і компенсацій при забезпеченні безбитковості як по галузях, так і по видах продукції галузей сільськогосподарського виробництва.

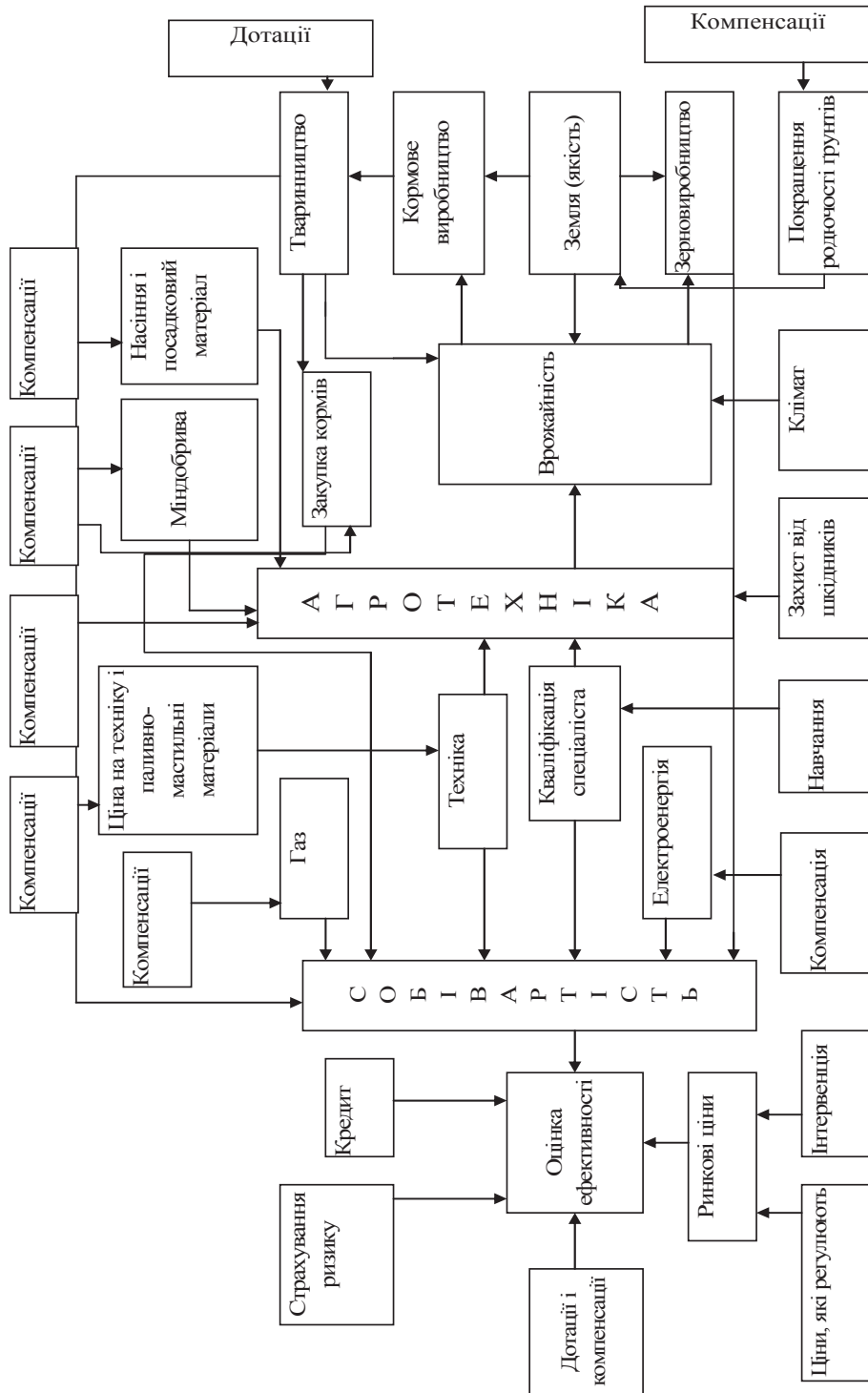

Рисунок 1. Запропонована модель регулювання виробництва сільськогосподарської продукції

Висновки та пропозиції. Запропонована модель регулювання аграрного виробництва шляхом вирішення оптимального розподілу дотацій і компенсацій обґрунтовує необхідність коректування діючого механізму дотування сільськогосподарських товаровиробників з метою підвищення ефективного використання засобів державної підтримки. При цьому повинен бути забезпечений перехід від зрівняльного розподілу до адресного, за умови обґрунтування потреби і ефективності використання. Перевагу треба віддавати тим товаровиробникам, які забезпечують стійку роботу і покращують свій фінансовий стан. Разом з цим не можна упускати із виду, що до тих пір, поки держава не сприятиме підвищенню конкурентоспроможності сільського господарства і не зупинить відтік засобів з галузі, ефективність дотаційної підтримки залишиться низькою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: [Підручник] / В.Г. Андрійчук. [2-е вид., доп. і пер.]. - К.: КНЕУ, 2002.- 624 с.
2. Гуменюк О.С. Бюджетне фінансування сільського господарства / О.С. Гуменюк // Науковий вісник НАУ, - 2000. – Вип. 23. – С. 42-44.
3. М. Корецький, Державне регулювання розвитку аграрної сфери економіки України: [монографія] / М. Корецький. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. - 260 с.

УДК 336. 225. 671. 33. 021

КОНКУРЕНТОСТІЙКІСТЬ В ОЦІНЮВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Кисельов К.Ю. – асистент, Національна академія статистики, обліку та аудиту

Постановка проблеми. Головним завданням діяльності будь-якого підприємства є підтримка або підвищення конкурентоспроможності, яка забезпечується його конкурентними перевагами. За сучасних умов мінливого середовища підприємству замало бути конкурентоспроможним. Воно має постійно підтримувати цю характеристику, забезпечувати її стійкість, що зумовлює необхідність розглянути стійкість конкурентоспроможності підприємства або конкурентостійкість та оцінити конкурентоспроможність з її урахуванням. Тому тема статті є досить актуальною.

Стан вивчення проблеми. Конкурентостійкість підприємства є досить новим поняттям в управлінні підприємством, яке розглядається як здатність підприємства зберігати з мінімальними коливаннями досягнутий рівень конкурентоспроможності та протистояти дестабілізуючому впливу